

DIE OPLEIDINGSFUNKSIE VAN DIE GEREESTREERDE VERPLEEGKUNDIGE — Deel I

M.C. Bezuidenhout en A.A. Basson

Opsomming

'n Beskrywende verkennende opname is met behulp van 'n vraelys onder studentverpleegkundiges en saalsusters gemaak wat verbonde is aan die geaffilieerde hospitale van 'n verplegingskollege in Transvaal. Die doel van die studie was om te bepaal tot watter mate die opleidingsfunksie van die saalsuster in die praktyk realiseer.

Ontleding van die data het aangedui dat die saalsuster bewus is van haar opleidingsfunksie en haar verantwoordelikheid teenoor die studentverpleegkundige leerder. Dit blyk dat die saalsuster van mening is dat sy voldoende betrokke is by die basiese versorging van pasiënte en dat sy wel 'n noemenswaardige bydrae lewer met betrekking tot die opleiding van studentverpleegkundiges. Die waarneming en ervaring van die studentverpleegkundige verskil egter hiermee. Sy voel dat meer binne saalverband gedoen kan word om aan haar opleidingsbehoefes te voldoen. Die feit dat sy in die meeste gevalle bloot as werkkrag beskou word, is vir die studentverpleegkundige 'n teleurstellende ondervinding.

Abstract

A descriptive exploratory survey was undertaken by means of a questionnaire submitted to student nurses and registered nurses of hospitals affiliated with a nursing college in the Transvaal. The aim of the study was to establish whether, and to what extent, the training function of the ward sister is realised in practice.

Analysis of the data showed the ward sister to be aware of her training function and her responsibility towards the student nurse as learner. It appears that the ward sister believes herself to be adequately involved with the basic care of patients and making a significant contribution to the training of student nurses. However, the observations and the experience of the student nurse differ from this point of view. She is of the opinion that more can be done in the ward to help her achieve her training needs. The fact that in many cases she is primarily considered as a worker, comes as a great disappointment.

INLEIDING

Dit is in die kliniese veld waar die studentverpleegkundige haarself as skeppende beroepsmens en doelgerigte deelnemer aan die gesondheidsaak kan bewys. Die skepping van 'n omgewing vir optimale beroepsgroei en wat gelyktydig die gevoelsdimensie van die siek persoon in aanmerking neem, is die gesamentlike doel van die verpleegadministrateurs en -opvoeders. Uit die praktykervaring blyk dit dat die saalsuster nie haar opleidingstaak as 'n prioriteit beskou nie.

Suksesvolle opleiding en vorming van die studentverpleegkundige kan egter nie sonder die kundigheid en samewerking van die saalsuster geskied nie. Fretwell (1980: 69) is van mening dat die saalsuster by uitstek die persoon is wat beheer het oor die leernomgewing in haar saal, en gevolglik tot 'n groot mate die leer en vorming van die jong studentverpleegkundige bepaal.

DIE DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van die studie was om:

- * te bepaal tot watter mate die opleidingsfunksie van die saalsuster in die praktyk verwerklik word;
- * moontlike leemtes in die verpleegpraktyk met betrekking tot verpleegopleiding te identifiseer, en;
- * vas te stel of die saalomgewing en -klimaat leer bevorder.

LITERATUUROORSIG

'n Studie van die literatuur is gemaak om die betrokkenheid en verantwoordelikheid van die saalsuster by kliniese opleiding te bepaal.

Die volgende vier aspekte is identifiseer as belangrike komponente van die opleidingsfunksie van die saalsuster:

- * die geregistreerde verpleegkundige as saalbestuurder;
- * die inhoud van die geregistreerde verpleegkundige se opleidingstaak;
- * die begeleidings- en ondersteuningsrol van die geregistreerde verpleegkundige;
- * die effek van spanwerk op pasiëntsorg en opleiding.

1. Die Geregistreerde Verpleegkundige as Saalbestuurder

1.1 Verantwoordelikheid aan die betrokke owerheid.

Searle (1980: 5) meld dat Barnes, Mills en Louw die hospitaalowerheid as verantwoordbaar beskou vir die handeling en versuime van sy personeel wat plaasvind terwyl hulle aan diens is, of wat mag voorkom as gevolg van hul afwesigheid. Die risiko vir pasiënte kan verminder word deur die personeel deeglik in die uitvoering van hul take en verantwoordelikhede te onderrig.

Die saalsuster is volgens Searle verplig om haar personeel, en veral nuwe personeel, te onderrig ten opsigte van die saalaktiwiteit, hoe om hul funksies uit te voer, watter besondere risiko's in die afdeling mag voorkom en wat elkeen se verantwoordelikheid daaromtrent is.

Die saalsuster is 'n werknemer van die hospitaal en is as sodanig verantwoordelik vir kwaliteit verpleegsorg, asook die positiewe betrokkenheid en samewerking van haar personeel by alle aktiwiteite en verantwoordelikhede van haar afdeling.

1.2 Verbruikersreg.

Die verbruiker vereis 'n hoë kwaliteit van die item wat hy koop. Die verpleegopvoeder het gevolglik 'n verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap met betrekking tot die hoë standaard van kundigheid en bekwaamheid wat van die professionele persoon verwag kan word.

Griffith (1980: 20) beaam hierdie siening en beklemtoon dat die verpleegberoep verantwoordbaar is aan die breë publiek, en bewys moet kan lewer dat wat die verpleegkundige in die praktyk doen, 'n weerspieëling is van dit wat die beroep voorgee om te wees en as filosofie aanvaar.

1.3 Versekering van hoë kwaliteit pasiëntsorg.

Die hoof funksie van elke geregistreerde verpleegkundige is volgens Mellish (1982:231) om te verseker dat die pasiënt wat aan haar sorg toevertrou is, die bes moontlike sorg sal ontvang. Om dit te bewerkstellig moet die geregistreerde verpleegkundige verseker dat haar ondergeskiktes, aan wie sy haar pasiënte toevertrou, bevoeg is om kwaliteitsorg te verleen. Indien hulle nie bevoeg is nie, is dit haar verantwoordelikheid om hulle na wense te onderrig en te leer.

Om hierdie verantwoordelikheid na te kom het die saalsuster volgens Perreira (1981: 53) die volgende drie funksies:

- Saalbestuur: wat onder andere die organisering van fisiese en materiële hulpbronne insluit, waardeur 'n optimale vlak van versorging in haar saal kan plaasvind.
- Pasiëntsorg: waartydens professionele verantwoordelikheid teenoor die pasiënt, geneesheer en kollegas na vore kom, en derdens
- Onderrig aan al die personeel in samewerking met die dosente en kliniese personeel.

1.4 Personeelontwikkeling.

Volgens Garity (1983: 38) is die professionele bestuurder dié een wat 'n vaardige ontwikkelaar van mense is, met ander woorde, sy is 'n goeie onderwyser. Ondergeskiktes wat saam met so 'n persoon werk, groei en leer. Hulle beweeg op met die kliniese leer na groter verantwoordelikheid omdat hulle voorberei en voldoende begelei word om in hulself te vertrou en daarop te bou. Deur kritiese, skeppende en

evaluerende denke, kweek hulle die nodige beredeneringsvermoë aan om sodoende moontlike problemsituasies te kan oplos.

Die bepaling van die vlak van opleiding en voorkennis van individuele personele is 'n belangrike taak wat uitgevoer moet word alvorens die geïdentifiseerde en gedefinieerde opleidingsbehoefte bevredig kan word in enige beplande optrede (Duff 1977: 393).

2. Die inhoud van die Geregistreerde Verpleegkundige se Opleidingstaak

2.1 Rolvertolker.

Die sosiale struktuur ken aan elke posisie of pos 'n stel gedragspatrone toe. Dit geld vir beide die rolvertolker asook vir die individu met wie die rolmodel interaksie beleef binne die betrokke instelling (Rheiner 1982: 20). Volgens LaRocco (1978: 4) word rolverwagtinge na tekenpersoneel gekommunikeer deur middel van direkte instruksies en by wyse van goedkeuring of afkeuring deur kollegas, ondergeskiktes en betrokkenes.

Die saalsuster speel 'n belangrike rol in die voorsiening van kwaliteit gesondheidsorg. Sy is gemoeid met kliniese verpleging asook met bestuursfunksies. Sy voorsien direkte verpleegsorg aan pasiënte en is indirek verantwoordelik en betrokke by 'n groot aantal persone met wie sy saamwerk.

2.2 Verantwoordelikheid ten opsigte van kliniese opleiding.

Ashurst (1984: 25) is van mening dat senior geregistreerde verpleegpersoneel in staat behoort te wees om 'n groot mate van ondervinding en begeleiding aan hulle kollegas oor te dra.

As onderwyser, moet die saalsuster 'n leerpakket voorsien met betrekking tot die leerleenthede wat in haar spesifieke saal voorkom en met inagneming van elke studentverpleegkundige se individuele leerbehoefte. Die saalpersoneel se ondervinding en ervaringsveld moet in ag geneem word sodat almal se kundigheid benut kan word (Markham 1980: 39).

2.3 Korrelasie tussen teorie en praktyk.

Die korrelasie van teorie en praktyk en die uitbouing van betekenisvolle ondervinding moet in die praktiese veld plaasvind, omdat dit net daar is waar verpleging realiteit word. In die kliniese praktyk ondervind die studentverpleegkundige die pasiënte waarmee sy werk as mense, en kry die antropologiese beginsels vir haar betekenis.

Spero (1980: 22) glo dat onderrig, leer en navorsing wat tydens kollege bywoning plaasvind, direk in die praktyk verantwoord en toetsbaar behoort te wees, aangesien die doel

van onderrig juis die vermindering van foute en praktyktekortkominge is. Hierdie stelling word deur Kushnir (1986: 19) ondersteun.

3. Die Begeleidings- en Ondersteuningsrol van die Geregistreerde Verpleegkundige

3.1 Die volwassene as beelddraer van die norm van die volwasse lewe.

Tydens normidentifikasie het die jong mens behoefte aan 'n volwassene wat as beelddraer van die norm van die volwasse lewe, in staat is om op sedelik selfstandige, sinvolle en aanvaarbare wyse, uitdrukking te gee aan die idee van volwasse menslikheid. Sonder so 'n persoon sou die jong studentverpleegkundige haar nie met so 'n leefwyse kon identifiseer nie en sal sy nie kan kom tot 'n eie lewensopvatting wat behoort te getuig van konstante gehoorsaamheid aan behoorlikheidseise nie (Smit 1981: 26).

3.2 Insaë in die behoeftes en omstandighede van die jong studentverpleegkundige.

Omdat die studentverpleegkundige jonk, nuuskierig en beïnvloedbaar is, is dit belangrik dat sy weet waarom sy dinge moet doen. Sy het vrese vir die onbekende en die verantwoordelikheid wat op haar geplaas word maar sal groei en floreer indien sy op sinvolle wyse deur die vaardige saalsuster begelei word. Die kundige saalsuster sal nie alleen haar opleidingsbehoefte raaksien en bevredig nie maar ook haar individuele behoeftes (Perreira 1981: 54).

3.3 Vertrouensverhouding.

Beekman (1982: 10) beklemtoon die belang van elke persoon se menswaardigheid. Die fundamentele aspekte van menswaardigheid kan in die praktyk van die verpleegkundige ingebou word in die begeleidingsverhouding. Dit beteken dat die saalsuster kennis van, en begrip vir die studentverpleegkundige moet hê sodat daar wedersydse vertrouens sal ontstaan, maar met voldoende gesagshandhawing ten einde vir die studentverpleegkundige 'n veilige en geborge onderrig- en opleidingsmilieu te skep waarin sy tot haar volle potensiaal kan ontwikkel.

3.4 Gesagsverhouding.

Die jong studentverpleegkundige hunker na 'n gesagsverhouding. Dit is in die gesagsverhouding waar sy deur die beroepsvolwassene aangespreek en opgeroep word tot verantwoordelikheid. Die studentverpleegkundige let op na die beroepsvolwassene en haar voorbeeld as gesagsdraer, maar moet so gelei en gesteun word dat sy haar in toenemende mate na die norm en gesag wat daaruit spruit, sal wend (Smit 1981: 24).

3.5 Medemenslikheid.

Rosenthal het in sy studies gevind dat persone wat gelei is om te glo dat daar goed in ander is, ongeag of hierdie persone studente, kinders, werkers of kliënte is, skynbaar doelbewus poog om 'n warmer sosio-emosionele klimaat om hierdie persone te skep, waardeur laasgenoemde meer warmte, aandag en emosionele onderskraging ontvang. Bestuurders met hierdie eienskappe is dan ook meer geneig om terugvoering te gee met betrekking tot hul ondergeskiktes se prestasie, ongeag of dit positief of negatief is. Hulle stuur sterk en duidelike evalueeringsboodskappe aan persone van wie hulle hoë verwagtinge koester. Hulle lewer letterlik groter insette deur middel van onderrig en ondersteuning aan die persone van wie hul groter uitsette verwag (Darling 1945: 44).

3.6 Raadgewer/Mentor.

Afrigting en ontwikkeling van personeel is 'n belangrike funksie van die verpleegbestuurder en dui op 'n vorm van mentorskap. Hierdeur word die ondergeskikte gelei, gerig en ondersteun in haar taakverrigting en loopbaanontwikkeling. Die buitengewone bestuurder is by uitstek 'n onderwyser wat help om die aanpassing en bekwaamheid van ander te bevorder (Darling 1985: 43).

3.7 Samesyn van die geregistreerde verpleegkundige met die student-verpleegkundige.

Die studentverpleegkundige spandeer die grootste gedeelte van haar opleiding in die saalsituasie, in noue kontak met die saalsuster. Daarom is die wyse waarop die saalsuster haar rol vertolk en haar funksies uitvoer, van uiterste belang in haar begeleiding van die studentverpleegkundige op weg na professionele volwassenheid (Perreira 1981: 53).

Die rolverwagting wat die studentverpleegkundige van die geregistreerde verpleegkundige koester is na die mening van Kotzé (1981: 37) drieledig, naamlik dat sy die hulp en onderskraging asook die onderrig en die voorbeeld wat professionele verpleegkundigheid behels, en wat noodsaaklik is om tot professionele selfstandigheid te groei, sal ontvang.

4. Die effek van Spanwerk op Pasiëntesorg en Opleiding

Kwaliteit pasiëntesorg word grootliks bepaal deur die suster-in-bevel van die saal (Miller 1985: 44). Die beplanning en toesighouding van pasiëntesorg word geredelik deur die werkspan aanvaar indien dit deur die kliniese spesialis wat 'n saalsuster is, gegee word, eerder as 'n personeelkonsultant (Duberley 1976: 1795).

4.1 Geïntegreerde spanwerk.

Die saalsuster het beide die verantwoordelikheid en gesag om toe te sien dat die pasiënte in haar saal hoë kwaliteit sorg ontvang. Indien 'n hoë standaard pasiëntesorg met beperkte hulpbronne bereik wil word, moet 'n strategie van geïntegreerde spanwerk nagestreef word. Duberley (1976: 1796) huldig die mening dat die saalsuster, ten einde haar rol binne spanverband te kan vertolk ten opsigte van koördinerende van die saalaktiwiteite, die uitvoering van verpleegsorg, die waarneming van pasiëntvordering, die ondersteuning van pasiënte en die optimale benutting van moontlike leergeleenthede, sy die rol en funksie van elke lid van die professionele versorgingspan moet verstaan.

4.2 Implementering van spanverpleging.

Daar bestaan volgens Loudon (1984: 9) geen twyfel dat indien die wetenskaplike benadering suksesvol geïmplementeer moet word, die spanbenadering 'n voorvereiste is en dat die geregistreerde verpleegkundige op 'n meer praktiese wyse betrokke sal moet raak. Die klem val op onderrig deur middel van voorbeeld, eerder as om take so gou as moontlik afgehandel te kry omdat dit slegs as 'n verdere taak gesien word en nie as deel van die pasiënt se verpleegsorgplan nie.

4.3 Die effek van spanwerk op die leeringesteldheid van student-verpleegkundiges.

Andrews (1980: 1484) bevestig die positiewe moontlikhede van die spanbenadering in die verskaffing van totale pasiëntesorg. "... With the formulation of a regular teaching programme, reorganisation of the ward into patient groups, nurses working in pairs, total patient care as the method of work and the paperwork geared to the system, the learner and the patient must benefit."

NAVORSINGSONTWERP

Die navorsingsontwerp bestaan uit 'n literatuurstudie en 'n beskrywende en verkennende opname om bepaalde aspekte van kliniese onderrig in die saalsituasie te ondersoek. Die inligting is bekom deur insette te verkry van die betrokke studentverpleegkundiges sowel as van geregistreerde verpleegkundiges werksaam in sale, waar studentverpleegkundiges opleiding ondergaan.

Dataversamelingsinstrumente

Rekenaargekodeerde vraelyste is in die navorsing gebruik om deur middel van die opname metode, data in te samel. Siggeldigheid is deur verpleegdosente in die onderrigpraktyk bevestig terwyl inhoudgeldigheid deur die literatuur verantwoord is. Betroubaarheid van die instrumente is bepaal deur die meting van die relatiewe konstantheid; hiertydens word die

meting uitgedruk in terme van die betroubaarheidskoeffisiënt.

Proefpersone en steekproefneming

Die proefpersone vir hierdie studie behels twee kategorieë verpleegpersoneel, naamlik studentverpleegkundiges (n=196) en die geregistreerde verpleegkundiges (n=120) verbonde aan nege hospitale geaffilieer met 'n Afrikaanse Verplegingskollege in Transvaal.

Verskillende jaargroepe studentverpleegkundiges is in die steekproef ingesluit, naamlik eerstejaar (n=99) en derdejaar studentverpleegkundiges (n=97). Albei groepe studentverpleegkundiges was tydens Maart 1988 by die kollege vir 'n blokperiode van ses weke.

Proporsionele steekproef van 99 persone is beplan vir die eerstejaar studentverpleegkundiges. Ewekansige tabelle is gebruik om die respondente te selekteer. Nege-en-negentig eerstejaar studentverpleegkundiges verteenwoordig 37 persent van die populasie. In totaal is daar 97 derdejaar studentverpleegkundiges werksaam by die geaffilieerde hospitale, dit verteenwoordig 100 persent van die populasie.

Nadat die nodige toestemming van owerheidsweë verkry is, is die vraelyste vir die geregistreerde verpleegkundiges, vergesel van 'n dekbrief, aan die verpleegdiensbestuurder van elk van die geaffilieerde opleidingshospitale gestuur. Die verpleegdiensbestuurders is versoek om die vraelyste beskikbaar te stel aan saalsusters wat werksaam is in die sale van haar hospitaal waar studentverpleegkundiges tydens hul opleiding geplaas word, met die uitsondering van teater en nagdiens. Een-honderd-en-twintig voltooide vraelyste is terug ontvang van 'n populasie van ongeveer 250 saalsusters.

Vanuit die steekproef is 'n ondervdeling van geregistreerde verpleegkundiges in twee groepe naamlik saalsusters (n=73) en saalsusters-in-bevel (n=47) in 'n verhouding van ongeveer 2:1 geïdentifiseer.

Statistiese verwerking

Daar is gebruik gemaak van persentasies en Pearson se Korrelasiekoeffisiënt is toegepas om korrelasie tussen sekere vrae van die twee meetinstrumente (studentverpleegkundiges en geregistreerde verpleegkundiges) te bepaal.

Omskrywing van begrippe

Alhoewel die opgeleide verpleegkundige as 'n geregistreerde verpleegkundige bekend staan, word sy in hierdie stuk ook aangespreek as die saalsuster, aangesien die studie by uitstek fokus op die opleidingsfunksie van die geregistreerde verpleegkundige in die saalsituasie.

BIBLIOGRAFIE

- ANDREWS, G.A. Complete nursing care - 2. The feelings of the ward sister. *Nursing Times*, 76(34), August 1980: 1484 - 1486.
- ASHURST, A. Teaching for tomorrow. *Nursing Mirror*, 158(10), March 1984: 25.
- BEEKMAN, A.W. Hanteer die studentverpleegkundige as waardige mens. *Curationis*, 5(2), Junie 1982: 9 - 19.
- DARLING, L.A.W. Becoming a mentoring manager. *The Journal of Nursing Administration*. June 1985: 43 - 44.
- DUBERLEY, J. The clinical nurse specialist. *Nursing Times*. 72(46), November 1976: 1794 - 1795.
- FRETWELL, J.E. An inquiry into the ward learning environment. *Nursing Times*. 76(26), June 1980: 69 - 75.
- GARITY, J. Developing head nurses: one hospital's solution. *Nurse Educator*, Autumn 1983: 38 - 42.
- GRIFFITH, J.W. Supervisor's rating of baccalaureate nurse competencies. *Supervisor Nurse*. 11(19) October 1980: 20 - 24.
- KOTZÉ, W.J. Begeleiding in die verpleegkunde. Pretoria: Die Suid-Afrikaanse Verpleegstersvereniging.
- KUSHNIR, T. Stress and Social facilitation: The effects of the presence of an instructor on student nurse's behaviour. *Journal of Advanced Nursing*. 11, 1986: 13 - 19.
- LAROCCO, S.A. An introduction to role theory for nurses. *Supervisor Nurse*. 19(12) December 1978: 41 - 45.
- LOURDON, H. Trends in nursing in South Africa and their implications for nursing education. *Curationis*. 7(2), June 1984: 8 - 11.
- MARKHAM, G. "You're always so busy, sister". *Nursing Mirror* 151(12), September 1980: 38 - 40.
- MELLISH, J.M. 1982. Teaching the Practice of Nursing. Durban: Butterworths.
- MILLER, A. Right for the job? *Nursing Times*. 81(25), June 1985: 44 - 46.
- PERREIRA, J. The role of the ward sister in the guidance and assistance of the student nurse along the road to professional adulthood. Die Studentverpleegkundige Quo Vadis. Port Elizabeth: Universiteit van port Elizabeth. 1981: 53 - 54.
- RHEINER, N.W. Role theory framework for change. *Nursing Management*. 13(3) March 1982: 20 - 22.
- SEARLE, C. The ward sister - some aspects of her role and function. *Curationis*. 4(2), September 1981: 21 - 24.
- SMIT, E.C. Volwassewording van die student in die pedagogiese sin. Die Studentverpleegkundige Quo Vadis. Port Elizabeth: Universiteit van Port EDlizabeth. 1981: 23 - 28.
- SPERO, J. Nursing: A professional practice discipline in academia. *Nursing and Health Care*, 1(1), August 1980: 22 - 25.

Mej. Marthie C Bezuidenhout
MCur Departement Verpleegkunde
Randse Afrikaanse Universiteit
Professor AA Basson,
Randse Afrikaanse Universiteit